

Təbib

Təsisçi: Azərbaycan Tibb Universiteti <http://www.amu.edu.az>

Qəzet 1933-cü ildən çıxır

| №-02 (1719) | 30 yanvar 2021-ci il |

Prezident İlham Əliyev Fransanın Avropa və Xarici İşlər Nazirliyinin dövlət katibini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham

Əliyev yanvarın 26-da Fransanın Avropa və Xarici İşlər Nazirliyinin dövlət katibi Jan Batist Lömuanı qəbul edib

AZƏRTAC xəbər verir ki, dövlət katibi Jan Batist Lömuan dörd il əvvəl Azərbaycana səfərini və Bakıda Fransız-Azərbaycan Universiteti - UFAZ-ın yeni tədris binasının açılışında iştirakını məmnunluqla xatırladı.

Söhbət zamanı regional məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı, Azərbaycan-Fransa əlaqələrinin gündəliyinə toxunuldu.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər müzakirə olundu.

BU SAYIMIZDA

Azərbaycan Tibb Universiteti Almaniyanın Heidelberg Universiteti ilə əməkdaşlığa başlayır 2

Azərbaycan Tibb Universitetində vaksinasiya prosesinə başlanılıb

. 3 .

Zəhra Quliyevanın xatirəsinə həsr olunmuş vebinar

. 4 .

InSimu şirkəti ATU-nun tələbə və müəllimlərinə onlayn tədris platformasına bir aylıq pulsuz giriş imkanı verib

. 4 .

Tibb Universitetində 20 Yanvar şəhidləri yad edildi 3

Azərbaycan Tibb Universiteti Almaniyanın Heidelberg Universiteti ilə əməkdaşlığa başlayır

Yanvarın 28-də ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikası və Almaniyanın Heidelberg Universitetinin Manhaym Tibb Mərkəzinin

Cərrahiyyə Klinikası arasında əməkdaşlığa həsr olunmuş tədbir keçirilib

“Almaniya Federativ Respublikasının ali təhsil qurumları ilə olan əməkdaşlığımız bizim üçün çox önəmlidir və prioritet istiqamətlərdən biridir”. Bunu Azərbaycan Tibb Universitetinin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikası və Almaniyanın Heidelberg Universitetinin Manhaym Tibb Mərkəzinin Cərrahiyyə Klinikası arasında əməkdaşlığa həsr olunmuş tədbirdəki çıxışı zamanı bildirib.

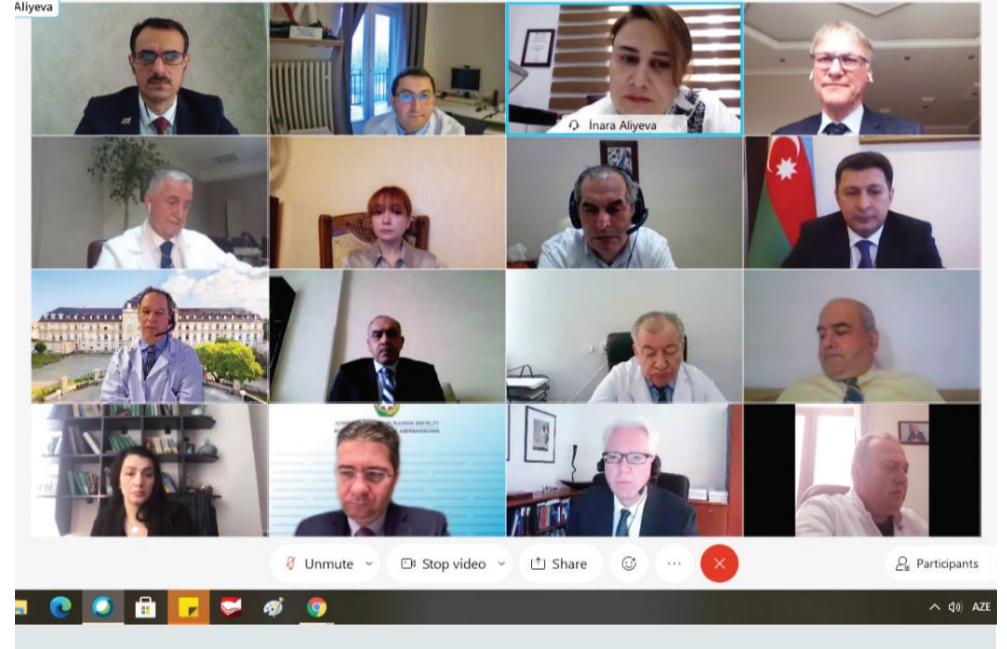
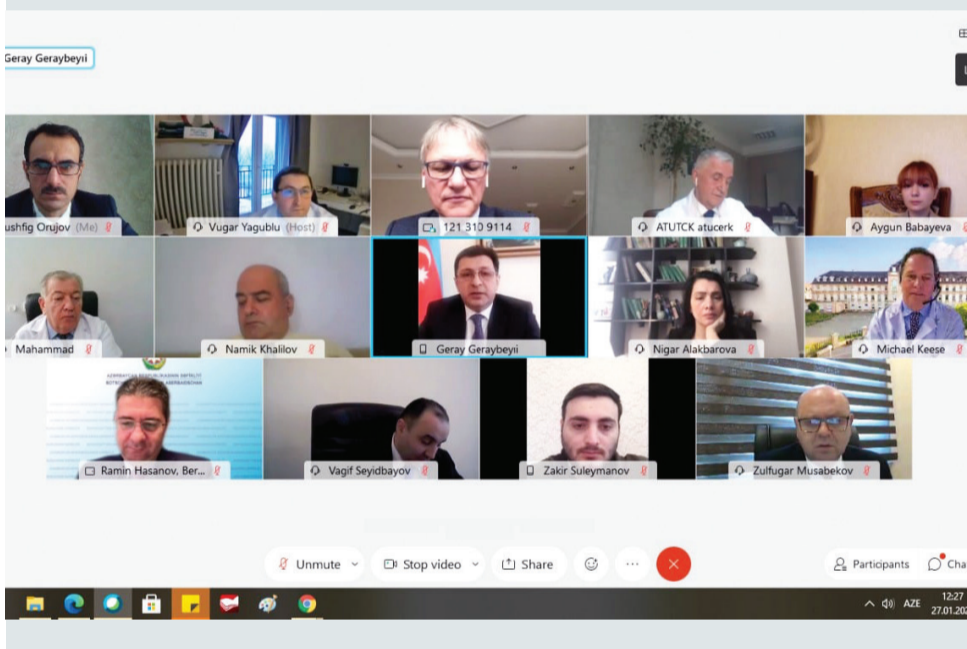
“Diplomdan sonrakı təhsil

elminin və ali təhsilli tibb kadrları hazırlığının yeganə mərkəzi olub. Azərbaycanda mütəşəkkil səhiyyə sisteminin yaranması,

alması, bilik və bacarıqlarını artırması üçün hər cür şərait yaradılıb.

Professor G.Gəraybəyli

“Almaniya Federativ Respublikasının ali təhsil qurumları ilə olan əməkdaşlığımız bizim üçün çox önəmlidir və prioritet istiqamətlərdən biridir”.

sahəsində əməkdaşlıq” layihəsinə həsr olunmuş onlayn formatlı tədbirin açılış mərasimində Heidelberg Universitetinin Manhaym Tibb fakültəsinin dekani, professor Sergey Goerd, Almaniyanın Azərbaycandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Volfqanq Maniq, Azərbaycanın Almaniyadakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Ramin Həsənov da iştirak ediblər. Onlar çıxışlarında Azərbaycan və Almaniya arasında müxtəlif sahələr, o cümlədən təhsil və səhiyyə sahəsi üzrə əməkdaşlığın əsas istiqamətlərindən danışıblar.

Professor Gəray Gəraybəyli isə çıxışında Tibb Universitetinin ötən il 90 yaşını qeyd etdiyini xatırladaraq bu qocaman ali məktəbin yaranması, bu illər ərzində əldə etdiyi nailiyyətlər haqqında danışıb. Qeyd edib ki, Azərbaycan Tibb Universiteti möhtəşəm tarixə malik əzəmətli bir ali təhsil müəssisəsidir: “İlk illərdə BDU-nun tibb fakültəsi kimi fəaliyyətə başlayan və sonrakı illərdə ayrıca ali məktəbə çevrilən ATU Azərbaycanda tibb

inkışafı və ixtisaslı kadrlarla təmin edilməsi bütünlüklə Azərbaycan Tibb Universitetinin fəaliyyəti ilə bağlıdır. O cümlədən, ölkəmizdə müasir cərrahiyyə sahəsinin inkışafı da məhz ilk tibbi fakültənin yaradılması ilə başlayıb. Bu işdə BDU-nun ilk rektoru, professor V.Razumovskinin xüsusi əməyi olub. 1922-ci ildə Tibb Universitetində yaradılan cərrahiyyə kafedrası ilk kafedralardan biri olub və bu günədək fəaliyyət göstərir”.

Professor G.Gəraybəyli bildirib ki, yarandığı 1920-ci ildə Tibb İnstitutuna 25-30 nəfər qəbul edilmişdisə, bu gün ATU-nun altı fakültəsində təhsil alan 8 min tələbəsi var. Onlardan 2500-ə yaxını dünyanın 35 ölkəsindən olan əcnəbi tələbələrdir. Universitetin dörd klinikası haqqında tədbir iştirakçılarının məlumat verən rektor qeyd edib ki, Tədris Cərrahiyyə Klinikası 2013-cü ildə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin sərəncamı ilə tikilib istifadəyə verilib. Klinikada tələbələrin, xüsusilə də rezidentlərin keyfiyyətli təhsil

qeyd edib ki, 90 yaşlı ATU indi dünyanın 30-a yaxın ölkəsinin 80-ə yaxın ali tədris və elmi-tədqiqat mərkəzləri ilə əməkdaşlıq edir: “Bizim beynəlxalq tərəfdaşlığımızı arasında Almaniya Federativ Respublikası ilə əlaqələrimiz xüsusi yer tutur. Dünyanın ən güclü iqtisadi dövlətlərindən biri olan Almaniyanın Tibb Universiteti məzunlarının rezidentura təhsili üçün üz tutduğu ən sevimli istiqamətlərdən biridir. Statistika görə, indi Almaniya 900-ə yaxın azərbaycanlı həkim işləyir. Odur ki, Manhaym Tibb Mərkəzinin Cərrahiyyə Klinikası ilə əməkdaşlığımız bizim üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir”.

Professor G.Gəraybəyli, həmçinin, Alman Akademik Mübadilə Xidmətinə layihəyə verdiyi dəstəyə görə öz təşəkkürünü bildirib.

Mərasimdə ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikasının direktoru, professor Surxay Hədiyev “Azərbaycanda müasir cərrahiyyənin tarixi, cərrahiyyədə diplomdan sonrakı tədrisinin

təşkili və bu sahədə əməkdaşlıq perspektivləri” mövzusu üzrə çıxış edərək klinikanın fəaliyyəti, burada yaradılan şərait, pandemiya ilə mübarizədə klinika əməkdaşlarının gördüyü işlər və digər məsələlər barədə danışıb. Konfransda Manhaym Tibb Mərkəzinin Cərrahiyyə Klinikasının direktoru, professor Kristof Reifelder “Almaniyadakı cərrahi təcrübə və təhsil qısa baxış” adlı məruzə ilə çıxış edib. Sonda Manhaym Tibb Mərkəzinin layihə koordinatoru Dr. Vüqar Yaqublu “Rezidentura pilləsində cərrahiyyə ixtisası üzrə əməkdaşlıq” mövzusunda və PAGEL proqramı haqqında ətraflı məlumat verib.

Xatırladaq ki, layihənin Azərbaycan tərəfindən koordinatoru, ATU-nun Beynəlxalq Əlaqələr üzrə prorektoru, dosent Orxan İsayev, Almaniya tərəfdən isə Manhaym Tibb Mərkəzinin Cərrahiyyə Klinikasının həkimi, professor Michael Keesedir. Tədbir işini məruzələrlə ətrafında müzakirələrlə davam etdirib.

Qeyd edək ki, ATU-nun əməkdaşlıq etdiyi Manhaym Tibb Mərkəzi Almaniyanın tibb təhsili

verən aparıcı üç ali məktəbindən biri olan Heidelberg Universitetinin tərkibinə daxildir. ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikasının Manhaym Tibb Mərkəzinin Cərrahiyyə Klinikası ilə birgə icra edəcəyi layihə cərrahiyyə üzrə həm tibb təhsili, həm də elmi araşdırmaların aparılmasını əhatə edir. Alman Akademik Mübadilə Xidmətinin (DAAD) dəstəyilə əməkdaşlığın PAGEL proqramı çərçivəsində 2020-2024-cü illər ərzində davam etdirilməsi nəzərdə tutulub.

Layihənin əsas məqsədi cərrahiyyə profili üzrə diplomdan sonrakı tibb təhsili, elmi araşdırmalar və xəstələrin menecmentinin təşkili məqsədilə alman və azərbaycanlı mütəxəssislərin potensialından istifadə etməkdir. Layihə çərçivəsində qısa və uzunmüddətli təcrübə proqramlarının, canlı və onlayn formatda tədris kurslarının təşkili, həmçinin tələbə və rezidentlərin, gənc həkimlərin mübadiləsinin aparılması da nəzərdə tutulub.

Tibb Universitetində 20 Yanvar şəhidləri yad edildi

Azərbaycan tarixinin qəhrəmanlıq səhifəsi olan 20 Yanvar hadisələrindən 31 il keçir

Qanlı hadisənin növbəti ildönümü ərəfəsində Azərbaycan Tibb Universitetində faciə qurbanlarının xatirəsi anılıb. Öncə ATU-nun rəhbərliyi universitetin həyətində şəhid tələbələrin xatirəsinə ucaldılan abidəni ziyarət edib, önünə əklil qoyub, onların xatirəsinə ehtiramla yad ediblər.

Universitetin rektoru, professor Gəray Gəraybəyli 20 Yanvar şəhidlərinə Allahdan rəhmət diləyib. Keçmiş SSRİ Silahlı Qüvvələrinin həyata keçirdiyi bu qanlı aksiyanı insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi dəyərləndirib.

Rektor qeyd edib ki, həmin günlərdə

Azərbaycan xalqının azadlığını, şərəf və ləyaqətini hər şeydən uca tutan vətən övladları canlarından keçərək şəhidlik zirvəsinə ucalıblar. Rektor, professor G.Gəraybəyli Vətən müharibəsində həlak olan şəhidlərin də xatirəsinə anıb. Torpaqlarımızı düşmən işğalından azad edərkən şəhidlik zirvəsinə yüksələn Azərbaycanın igid və qəhrəman oğullarına Allahdan rəhmət diləyib.

Xatırladaq ki, 1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə Bakıda keçmiş sovet ordusu tərəfindən dinc əhaliyə kütləvi qırğın hadisəsi törədilib. Sovet qoşunlarının təcavüzü nəticəsində Bakıda 147

mülki vətəndaş qətlə yetirilib, 600-dən çox insan yaralanıb, 800-dən çox insan isə qanunsuz həbs edilib. Amansızcasına qətlə yetirilənlər arasında beş millətin nümayəndəsi, o cümlədən yetkinlik yaşına çatmayan uşaqlar, qadınlar, qocalar, əlilliyi olan şəxslər də olub. Qeyd edək ki, 31 il əvvəl Azərbaycan xalqına qarşı törədilmiş bu cinayət bəşəriyyətə, humanizmə, insanlığa qarşı həyata keçirilmiş dəhşətli terror aktı kimi qiymətləndirilir.

Azərbaycan Tibb Universitetində vaksinasıya prosesinə başlanılıb

Yanvarın 18-dən etibarən Azərbaycanda COVID-19 infeksiyasına qarşı vaksinasıya prosesinə səhiyyə işçilərinin peyvəndlənməsi ilə start verilib

Azərbaycan Tibb Universitetinin klinikalarında da vaksinasıya prosesinə başlanılıb. Klinikalarda hər cür tələblərə cavab verən vaksinasıya məntəqələri fəaliyyət göstərir.

Əvvəlcə ATU-nun rektoru, professor Gəray Gəraybəyli və universitet rəhbərliyində təmsil olunan şəxslər peyvənd olunublar.

ATU-nun Tədris Cərrahiyyə Klinikasının direktoru, professor Surxay Hədiyev bildirib ki, vaksinasıya prosesində ilk növbədə risk qrupuna aid olan şəxslər, yəni yaşı 65-dən yuxarı olan həkimlər və universitet əməkdaşları iştirak edəcəklər. Sonra isə

mərhələli şəkildə universitetin digər əməkdaşları da peyvənd olunacaqlar. S. Hədiyev vaksinasıyanın könüllü olduğunu diqqətə çatdırıb. Lakin qeyd edib ki, COVID-19 pandemiyasına yoluxmamaq üçün peyvənd olunmaq çox vacibdir.

ATU-nun Tədris Stomatoloji Klinikasının direktoru, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Mahir Səfərov qeyd edib ki, Səhiyyə Nazirliyi və Azərbaycan Tibb Universitetinin rəhbərliyinin göstərişinə əsasən, klinikada ayrıca vaksinasıya otağı ayrılıb: "Orada 4 tibb bacısı fəaliyyət göstərir. Vaksina-

siya üçün klinikamızda demək olar ki, hər cür şərait yaradılıb. Tədris Cərrahiyyə Klinikasının reanimasiya blokundan bir tibb bacısı da bizə təhkim olunub".

ATU-nun Onkoloji Klinikasının müalicə işləri üzrə direktor müavini, dosent Nigar Mehdiyeva koronavirusa qarşı aparılan vaksinasıyanın əhəlinin sağlamlığının qorunması üçün çox mühüm tədbirlər qrupuna aid olduğunu qeyd edib. Digər klinikalarda olduğu kimi Onkoloji Klinikada da sanitar və tibbi normalara uyğun olaraq vaksinasıya məntəqəsinin təşkil olunduğunu bildirib.

Qeyd edək ki, adıçəkilən klinikalarda ATU-nun əməkdaşları vaksinasıya olunurlar.

Eldar İSMAYIL

BAKI AL-QAN İÇİNDƏ

20 yanvar şəhidlərinə

Bakı tufan içində,
Bakı al-qan içində.
Yanır divar, yanır daş,
Tüstü, duman içində.
Küçələri çığnayıb
Tanklar şığıyib keçir.
Döngələrdə, səkidə
Avtomatlar qan içir.
Günahsız insan qanı
Axır asfalt üstündə.
Cəlladsifət əsgərlər
Qoca-cavan qəsdində.
Güllə ilə vurulan
Tankla tapdanır bir də.
Bu günahsız qadınlar
Güllələnin evində.
Qonşuya gedən yerdə.
Meyitlər döşənbidir
Küçə boyu yan-yana.
Axıb çay tək qarışıq
Torpaq üstə qan-qana.
Qalxıb göyə yüksəlir
Fəryad səsi, ah səsi.
Dolu kimi tökülür
Qarbaçovun gülləsi!
Divarlar deşik-deşik,
Səkilər qazım-qazım.
Dərd üstündə əsirəm,
Bu dərdi necə yazım?
Ağlayır ata-ana,
Ağlayır oğul-uşaq.
Yaralılar, meyitlər
Üst-üstə, qalaq-qalaq,
Allah, bu nə zülümdü,
Zülüm özü ölümdü!
Belə zülüm görməmiş
Tarix özü heç zaman.
Vəhşi faşist ordusu
Vermir millətə aman.
Yaralını götürən
Həkimlər güllələnin.
Pəncərədən boylanın
Sakinlər güllələnin.
Şümşad boylu körpələr
Qızıl qana boyanırlar!
Üz tutaraq göylərə
Yana-yana deyirəm:
Allah əli olmayan
Bu taxt-taca min lənət!
Milləti məlul qoyan
Bu hərəcə min lənət!

Zəhra Quliyevanın xatirəsinə həsr olunmuş vebinar

Yanvarın 18-də Azərbaycan Tibb Universitetinin Oftalmologiya kafedrasının təşkilatçılığı ilə görkəmli dövlət və ictimai xadim, oftalmoloq alim, əməkdar elm xadimi, tibb elmləri doktoru, professor Zəhra Tahir qızı Quliyevanın xatirəsinə həsr olunmuş "Quru göz sindromu" adlı vebinar keçirilib.

Toplantıda Azərbaycan, Türkiyə və Rusiyanın oftalmoloqları iştirak ediblər.

ATU-nun Oftalmologiya kafedrasının müdiri, professor Paşa Musayev (Qəlbinur) iclası açaraq professor Zəhra xanım Quliyevanın ömür yolundan və fəaliyyətindən söhbət açıb. Qeyd edib ki, Zəhra xanım müdrik, çoxşaxəli və zəngin fəaliyyəti ilə xalqımız və dövlətimizə faydalı olan örnək vətəndaş, alim, həkim, müəllim ömrü yaşayıb.

Vebinarın məruzəçisi, Moskva şəhərinin "Medkvadrat" tibb klinikasının əməkdaşı, tibb elmləri doktoru Sevinc Əkbərova "Şəkərli diabet xəstələrində quru göz sindromu" adlı məruzə ilə çıxış edib. Məruzəçi çıxışında quru

"Şəkərli diabet xəstələrində quru göz sindromuna 15-79% hallarda rast gəlinir və həyat keyfiyyətinin aşağı düşməsinə səbəb olur".

göz sindromuna aydınlıq gətirib. İştirakçılara geniş məlumat verərək, adətən sindromun göz yaşının funksional vahidinin disfunksiyası səbəbindən inkişaf edən iltihablı, autoimmun və göz səthinin zədələnməsi ilə keçən (dege-

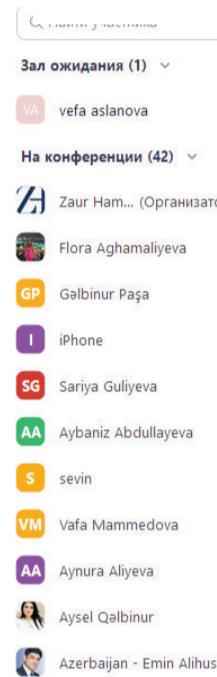
**AZƏRBAYCAN TİBB UNIVERSİTETİ
OFTALMOLOGIYA KAFEDRASI
18 YANVAR 2021
16.30**

**Əməkdar Elm Xadimi
t.e.d., prof. Zəhra Tahir qızı Quliyevanın
əziz xatirəsinə həsr olunan
"QURU GÖZ SİNDROMU" VEBİNAR TOPLANTISI**

**Moderator: t.e.d., prof.
Paşa Musayev Qəlbinur**

**Məruzəçi: t.e.d. Əkbərova Sevinc
«Синдром сухого глаза у больных сахарным диабетом»
Медицинский центр «Медквadrat», Москва**

**Zoom ID: 916 777 0550
Parol: 1234**

rasiya və apoptoz) multifaktorlu xəstəlik kimi qəbul olunduğunu qeyd edib. Şəkərli diabet xəstələrində quru göz sindromuna 15-79% hallarda rast gəldiyini və həyat keyfiyyətinin aşağı düşməsinə səbəb olduğunu bildirib: "Şəkərli diabet xəstəliyində istifadə edilən 0,007%-li para-aminobenzoy turşusu (Aktipol-M) göz yaşında neytrofil elastaza və Sil-6R-ni dəf edərək iltihab əleyhinə təsir göstərir, müsbət klinik dinamika ilə keçir - gözyaşı pərdəsinin və gözyaşının əmələ gəlməsi bərpası, buynuz qişanın tam epitelizasiyası baş verir, konjunktivanın ödemi və hiperemiyası itir".

Müzakirələrdə Oftalmologiya kafedrasının müdiri, professor P.Musayev (Qəlbinur), dosentlər H.Qəhrəmanov, Q.Zülfüev, S.Quliyeva, ATU-nun TCK-nin Oftalmologiya şöbəsinin müdiri Q.İsmayılov, TCO-nin sədri dr.Sunay Duman, AOC-nin sədr müavini, t.ü.f.d. Y.Abdıyeva iştirak ediblər.

InSimu şirkəti ATU-nun tələbə və müəllimlərinə onlayn tədris platformasına bir aylıq pulsuz giriş imkanı verib

InSimu - The Virtual Patient Simulator App Avropanın, o cümlədən dünyanın bir çox Tibb Universitetlərində uğurla tətbiq olunan onlayn tədris platformalarından biridir

InSimu şirkəti Beynəlxalq Tibb Tələbələr Assosiasiyaları Federasiyasının (IFMSA) xətti ilə Azərbaycan Tibb Universitetinin tələbə və müəllimlərinə onlayn tədris platformasına 1 aylıq pulsuz giriş imkanı verib.

InSimu - The Virtual Patient Simulator App Avropanın, o cümlədən dünyanın bir çox tibb universitetlərində uğurla tətbiq olunan onlayn tədris platformalarından biridir. Proqramda 14 ixtisas, 150 xəstəlik, 500 diaqnoz testləri və 10000-ə yaxın kliniki hal yerləşdirilib. Hər il InSimu tərəfindən IFMSA birgə əməkdaşlıq çərçivəsində dünyanın bir çox ölkəsindən tibb tələbələrini qatıldığı diaqnostik çempionatlar keçirilir.

Proqram, əsasən, tibb tələbələri və müəllimlər üçün nəzərdə tutulub.

Tələbələr üçün (Virtual Patient

Simulator): Tələbə şəxsi hesab yaradaraq virtual pasientlər qəbul edir və onların şikayətlərini dinlədikdən sonra müəyyən testlər əsasında ehtimal etdiyi diaqnozu qoyur. Bundan sonra proqram diaqnozun düzgün və ya yanlış qoyulması, həmçinin yanaşma protokollarında (management guidelines) buraxılmış səhvlər ilə bağlı hesabat verir.

InSimu ATU-nun tələbələri üçün də 30 günlük Premium üzvlük hədiyyə etmişdir. Aktivləşdirmək üçün InSimu hesabınızdan "Apply InSimu code" bölümünə keçərək AMU2021 promo kodunu daxil etmək kifayətdir.

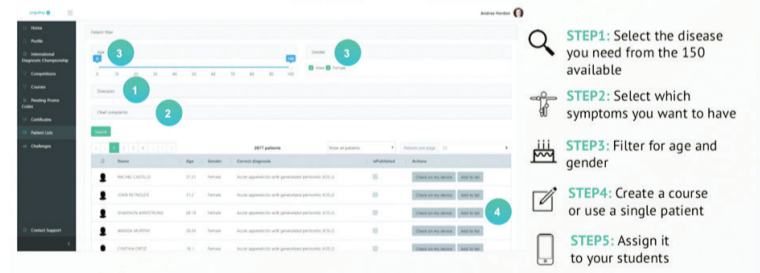
Müəllimlər üçün (Educational Platform for Schools): Proqramın müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuş InSimu University versiyasında isə müəllimlər Instructor Portalına daxil olaraq məlumat ba-

Kick off your semester with 30 days of InSimu University Free Trial Program at Azerbaijan Medical University

POWERFUL TOOL IN THE HAND OF EDUCATORS

Find the scenarios that you need from 7000+
Educate and examine more thousands students in 5 easy steps

zasındakı 7 mindən çox fərqli ssenarilər arasında istədikləri kateqoriyalar əsasında şəxsi kurslarını (case challenges) yaradırlar. Bu kurslar yarış məzmunlu olub, tələbələr kliniki bacarıqlarını qiymətləndirmək məqsədi daşıyır. Bundan sonra tələbələr 2-3 nəfərlik qruplar şəklində müəllimin verdiyi case-ləri diskussiya edərək son nəticələri sistemə daxil edirlər. Ən sonunda isə sistem qrupların fəaliyyəti ilə bağlı müəllimə detallı hesabat verir.

Müəllimlər üçün nəzərdə tutulmuş Instructor Portalında 30 günlük üzvlük hədiyyə edilmişdir. Müraciəti isə bu <https://pages.insimu.com/have-insimu-university-at-your-fa.../> link vasitəsi ilə InSimu mobil tətbiqetməsini AppStore və ya Google Play-dən endirməklə etmək mümkündür.

Daha ətraflı məlumat əldə etmək üçün isə insimu.com saytına müraciət etmək lazımdır.

Karantin rejimindən çıxmağın, normal həyata qayıtmağın yeganə vasitəsi vaksinasiyadır

Artıq bütün dünyada yayılan COVID-19 infeksiyası bir ilə yaxındır ki, bizim ölkəmizdə də mövcuddur və keçən il fevralın sonunda ilk koronavirus daşıyıcıları qeydə alınmışdır. İndiyədək də bu infeksiyaya yoluxma davam edir. Dünyada 100 milyondan artıq insanın yoluxduğu, 2 milyondan çox insanın ölümünə səbəb olan bu virusla bağlı mənzərə Azərbaycanda da eynidir.

Mütəxəssislər bu xəstəliyin qarşısının yalnız vaksinasiya ilə alın biləcəyini deyirlər. ATU-nun Tibbi mikrobiologiya və immunologiya kafedrasının müdiri, Elmi-Tədqiqat Ağciyər Xəstəlikləri İnstitutunun direktoru, professor Həqiqət xanım Qədirova qeyd edir ki, vaksin mikroblardan, ya da onların həyat fəaliyyəti nəticəsində ifraz etdiyi maddələrdən hazırlanmış bioloji preparatlardır: "Bunları insan orqanizminə yeritdikdə bu mikroba qarşı immunitet yaranır. Ona süni immunitet deyilir. Vaksinlər diri, zəiflədilmiş və öldürülmüş ola bilər. Hal-hazırda bizim ölkədə tətbiq olunan vaksin öldürülmüş virusdur. Həmin virus vero adlanan hüceyrələrdə becərilir, onun kütləsi çoxaldılır, xüsusi üsullarla öldürülür. Müxtəlif maddələr əlavə edilərək stabilizasiya edilir və bundan sonra vaksin kimi istifadə olunur".

Mütəxəssis bir neçə qrup vaksin içərisindən Çin Respublikasının "Sinovac" şirkəti tərəfindən istehsal olunan vaksin seçilməsini onun təhlükəsizliyi ilə əlaqələndirir: "Bu vaksin seçimi TƏBİB-in elmi komitəsində və Səhiyyə Nazirliyinin Elmi-Tibbi Şurasında dəfələrlə müzakirə olunmuşdur. Tətbiqi üçün ilk növbədə vaksin təhlükəsizliyi nəzərə alınmalıdır. Bu nöqtəyi nəzərdən inaktivləşdirilmiş peyvəndlər təhlükəsiz hesab olunur. İkinci parametri isə effektivliyidir. Yəni vaksin orqanizmə vurulduqdan sonra immunitet yaratmalıdır. Bu vaksinlərin kifayət qədər immunitet yaratmaq qabiliyyəti var. Bu parametrləri nəzərə alaraq ölkə rəhbərliyi Türkiyədə də geniş istifadə olunan bu vaksin tətbiqinə qərar verdi. Bir çox ölkələrdə vaksin əlçatmaz olmasına baxmayaraq, Azərbaycanda vaksinasiya prosesinə vaxtında başlanılmasını insan sağlamlığının daim diqqətdə saxlanıldığını göstəricisi kimi qiymətləndirmək lazımdır".

H.Qədirovanın sözlərinə görə, ilk mərhələdə risk qrupuna daxil olan insanların, o cümlədən tibb işçilərinin vaksinasiya edilməsi doğru yanaşmadır: "Çünki xəstələnənlər arasında tibb işçiləri kifayət qədərdir. Eyni zamanda, yaşı 65-i keçənlər, şəkərli diabet, ürək çatışmazlığı və digər xəstəliklərdən əziyyət çəkənlər vaksinasiyaya birinci mərhələdə cəlb olunmalıdır. Bir virusoloq, immunoloq və mikrobioloq

kimi hər kəsin mütəşəkkilliklə vaksinasiyadan keçməsinə tövsiyə edirəm. Yanvarın 21-də özüm bu peyvəndi vurmuşam və heç bir mənfi əlamət, yan təsir hiss etməmişəm. Onu da deyim ki, rəhbərlik etdiyim Elmi-Tədqiqat Ağciyər Xəstəlikləri İnstitutunda 200-dən artıq tibb işçisi vaksinasiya olunub. Heç kəsdə, hətta ürəyində stend olan xəstələrdə yan təsir müşahidə olunmayıb. Tam məsuliyyətlə bildirirəm ki, xəstəliyin geniş miqyasda yayıldığı bir vaxtda karantin rejimindən çıxmağın, normal həyata qayıtmağın yeganə vasitəsi vaksinasiyadır. Hələlik bundan etibarlı vasitə yoxdur. Ölkə əhalisinin təxminən 60-70 faizi vaksinasiya olunarsa, kütləvi immunitet yaranar və xəstəliyin qarşısı alınar".

Vaksinasiya tədbirinə qarşı xüsusən də sosial şəbəkələrdə çox güclü antitəbliğət aparılmasından təəssüfləndiyini söyləyən professor insanları çaşdırmağa hesablanmış feyk xəbərlərin reallığa, məntiqə söykənmədiyini vurğulayır. O, elmi komitənin üzvlərinin, həkimlərin dəfələrlə çıxış edərək insanları yanlış məlumatlara, video-çarxlara inanmamağa çağırıldığını bildirir. Bir daha xatırladır ki, ancaq immunitet qəbul edən QİÇS-li, onkoloji xəstələrə bu vaksin tövsiyə olunmur. Hamilə qadınlara və süd verən analara da yoxlanılmayıb deyə tövsiyə etmirik. Digər hallarda əks göstəriş yoxdur.

Vaksinasiyadan bir müddət sonra hansısa fəsadların baş verə bilməsi barədə gəzən şaiyələrin də əsasız olduğunu deyən mütəxəssis öldürülmüş vaksin orqanizmdə uzun müddət qalmaq, inteqrasiya etmək ehtimalının olmadığını diqqətə çatdırır: "Əgər vaksinasiya olmasaydıqsa, yoluxmaq və yoluxdurmaq ehtimalımız çoxdur. Digərlərinə örnək olmaq, izah etmək, başa salmaq bizim təkə həkimlik deyil, həm də vətəndaşlıq borcumuzdur. Müharibədən təzə çıxan, hələ çətinliklərlə üzləşəcək xalqımızın sağlamlığını qorumaq ilk növbədə bizdən başlanır. Həmişə tibb ictimaiyyətinə nümunə olan ATU əməkdaşlarını vaksinasiya prosesində də fəallıq göstərməyə çağırıram". ■

Arif MƏMMƏDLİ

Klinika - Təməl fənlərdə" adlı vebinar histologiya fənninə həsr olunub

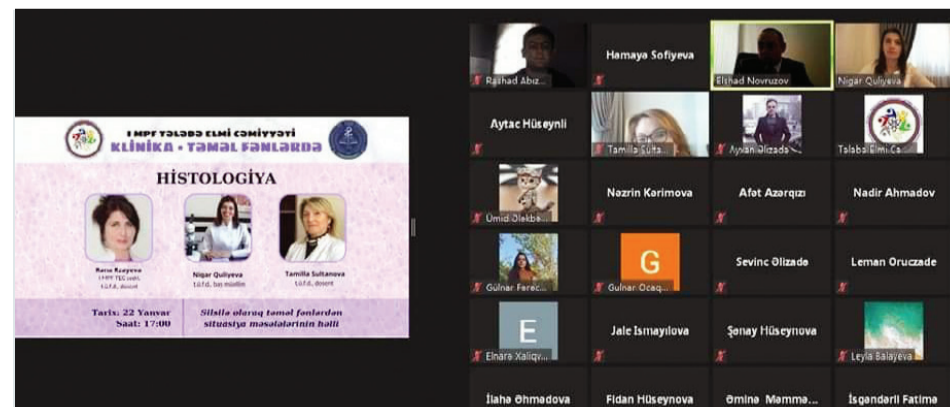
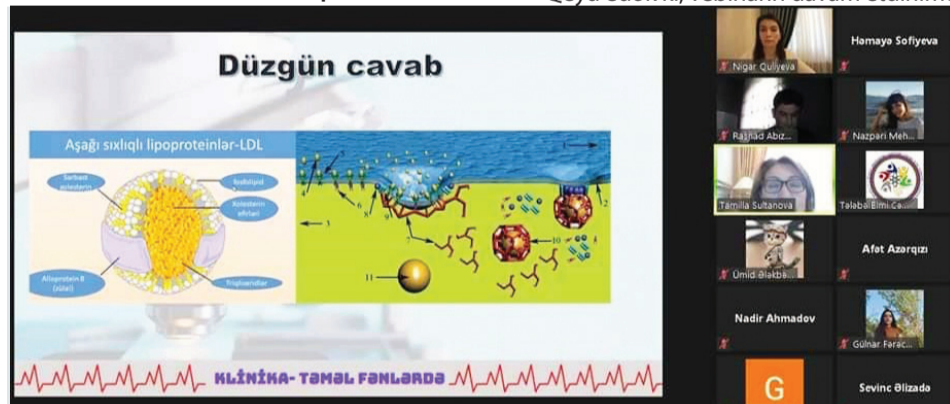
I Müalicə-profilaktika fakültəsinin Tələbə Elmi Cəmiyyətinin təşkil etdiyi "Klinika - Təməl fənlərdə" adlı vebinarlar silsiləsindən birincisi histologiya fənninə həsr olunub

İlk vebinara I Müalicə-profilaktika fakültəsinin tələbələrindən 280 nəfər, II və III kurslar üzrə, IV, V, VI kurslar üzrə isə 80 nəfərə yaxın tələbə iştirak edib. Vebinarda II Müalicə-profilaktika, İctimai Səhiyyə və Stomatologiya fakültələrindən də tələbələr qatılıb.

müvəffəqiyyətlər və uğurlar arzulanıy.

Daha sonra histologiya, embriologiya və sitologiya kafedrasının əməkdaşları - t.ü.f.d., dosent Tamilla Sultanova, t.ü.f.d., baş müəllim Nigar Quliyeva ilə birlikdə müxtəlif situasiya məsələlərinin müzakirəli izahı olub.

Qeyd edək ki, vebinarın davam etdirilməsi

Vebinarda dekan, t.ü.f.d., dosent Elşad Novruzov ATU-da olan islahatlardan, gələcəkdə yüksək ixtisaslı tibbi kadrların hazırlanması üçün görülən işlərdən danışdı, fakültə elmi cəmiyyətinin işinə, tələbələr tərəfindən bu qədər maraq yaranmış vebinarın təşkili üçün təşkilati heyətə gələcək işlərində

və bu barədə yaxın günlərdə məlumat paylaşması nəzərdə tutulub.

Keçirilmiş vebinarı isə aşağıdakı link vasitəsi ilə izləyə bilərsiniz.

<https://youtu.be/plZ2rIOVFG0>

Tələbələr İctimai səhiyyənin

istiqamətləri barədə məlumatlandırılıb

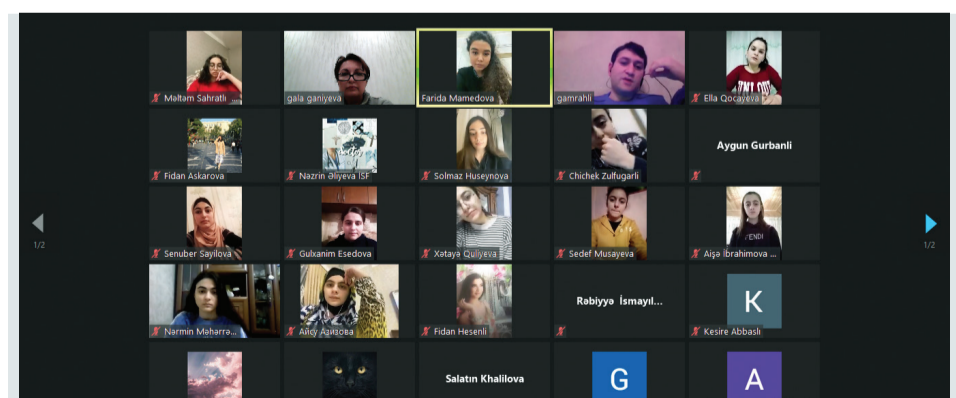
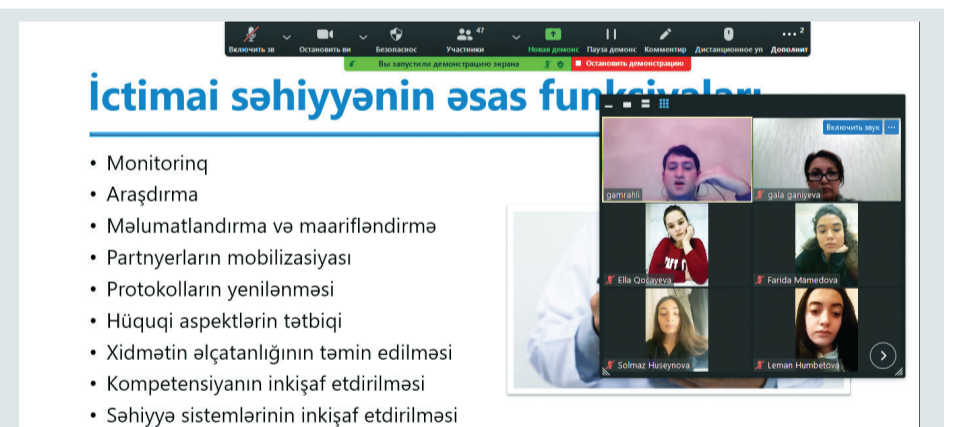
Azərbaycan Tibb Universitetinin İctimai Səhiyyə fakültəsinin rəhbərliyinin

təşəbbüsü ilə tələbələrlə növbəti onlayn görüş baş tutub

Fakültə dekanı, professor Anar Ağayevin təşəbbüsü ilə keçirilən onlayn konfransda tələbələrə ictimai səhiyyənin müxtəlif istiqamətləri haqqında ətraflı məlumat verilib.

bu sahədə fəaliyyət göstərən əsas beynəlxalq təşkilatlar və digər məsələlər barədə ətraflı məlumat verilib.

Toplantıda fakültə dekanı, professor Anar Ağayev, fakültənin dekan müavini,

"Capacity Building Club" çərçivəsində "İctimai səhiyyənin istiqamətləri" mövzusunda keçirilən onlayn toplantı bu ixtisas üzrə təhsil alan tələbələrin böyük marağına səbəb olub. Uşaq-yeniyyətlərin sağlamlığı və əmək sağlamlığı kafedrasının doktorantı Qasım Əmrahlı tələbələrə ictimai səhiyyənin məqsədi, yanaşmalar, müxtəlif modellərin tətbiqi, ictimai səhiyyənin əsas funksiyaları,

dosent Qalina Qəniyeva və fakültənin tədris məsləhətçisi Nailə Məmmədova iştirak ediblər.

Diskussiya formatlı konfransın sonunda tələbələr maraqlandıran suallar cavablandırılıb. Tələbələrin istəyinə əsasən, bu görüşlərin mütəmadi olaraq təşkili nəzərdə tutulur.

Yubiley

TANINMIŞ ALİM, DƏYƏRLİ VƏ NƏCİB İNSAN

ATU-nun Tədris Terapevtik Klinikasının direktoru, tibb elmləri doktoru, əməkdar elm xadimi, əməkdar həkim, II Uşaq xəstəlikləri kafedrasının professoru Surxay Musayevin anadan olmasının 70 ili tamam olur.

Surxay Novruz oğlu Musayev 1 fevral 1951-ci ildə Xanlar rayonunun Füzuli kəndində (indiki Samux rayonu) anadan olmuşdur.

1957-65-ci illərdə Füzuli kənd səkkizillik məktəbdə, 1965-67-ci illərdə Samux rayon M.Ə.Sabir adına orta məktəbdə oxumuş, 1967-ci ildə orta məktəbi bitirdikdən sonra bir il fəhlə işləmişdir.

1968-74-cü illərdə N.Nərimanov adına Azərbaycan Dövlət Tibb İnstitutunun Pediatriya fakültəsində təhsil almışdır. Təhsil illərində dərslər, tələbə elmi cəmiyyətinin fəal üzvü və universitetin ictimai həyatında aktiv iştirakına Nəriman Nərimanov adına təqaüdə layiq görülmüşdür. Təhsil illərində tələbələrə ona dəfələrlə etimad göstərərək fakültə və universitet komsomol təşkilatının rəhbəri seçilmişdir. O, dəfələrlə Azərbaycan və Ümumittifaq komsomolu qurultaylarının nümayəndəsi seçilmişdir.

Universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra adlı təqaüdü kimi, Elmi Şuranın qərarı ilə elmi-pedaqoji-tibbi fəaliyyətlə məşğul olmaq üçün Hospital pediatriya (indiki Uşaq xəstəlikləri) kafedrasında saxlanılmışdır. 1977-ci ildə I Uşaq xəstəlikləri kafedrasının assistenti seçilmişdir. Kafedrada fəaliyyətinin ilk vaxtlarından kafedranın bir qrup əməkdaşı ilə birlikdə, akademik Adilə Namazovanın rəhbərliyi altında, təbabətin ən aktual problemlərindən biri olan arterial hipertoniyanın uşaqlarda gediş xüsusiyyətlərini öyrənməyə başlamışdır. 1985-ci ildə Moskva şəhərində SSRİ Tibb Elmləri Akademiyasının Elmi-Tədqiqat Pediatriya İnstitutunda dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almışdır. 1986-cı ildə I Uşaq xəstəlikləri kafedrasının dosenti seçilmişdir.

1988-1992-ci illərdə o, İ.M.Seçenov adına Moskva Tibb Akademiyasının Uşaq Xəstəlikləri Klinikasında doktoranturada olmuş və akademiya müvəffəqiyyətlə dissertasiya müdafiə edərək tibb elmləri doktoru alimlik dərəcəsi almışdır. Elə həmin il I Uşaq xəstəlikləri kafedrasının professoru vəzifəsinə seçilmişdir.

Professor S.Musayev Türkiyə, Fransa, İsveçrə, Polşa, Çexiya, Danimarka, Misir, İspaniya, İslandiya və digər ölkələrdə keçirilmiş beynəlxalq və regional konqreslərdə iştirak etmişdir. O, respublika və bir çox xa-

rici ölkələrdə çap olunmuş 150-dən çox elmi əsərin, o cümlədən dərslər vəsaitlərinin, metodik tövsiyələrin və monoqrafiyanın müəllifi, bir sıra hallarda həmmüəllifidir. Onun rəhbərliyi altında 6 elmlər namizədi yetişmiş, 4 nəfər gənc tədqiqatçı isə hal-hazırda namizədlik dissertasiyası üzərində işləyir. Onlarla doktorluq və namizədlik dissertasiyalarının rəsmi opponenti və rəyçisi olmuşdur.

Professor S.Musayevin elmi istiqaməti çoxşaxəlidir. İlk dəfə olaraq uşaq və yeniyetmələrdə arterial hipertoniya zamanı depressor amillərin vəziyyətini öyrənmiş və onun korreksiyası üsullarını təklif etmişdir. O, pediatriyada ilk dəfə olaraq birləşdirici toxumanın diffuz xəstəliklərinə məruz qalmış uşaqların həzm sistemini müasir üsullarla tədqiq etmiş və bu sistemə daxil olan orqanların zədələnmə mexanizminin yeni konsepsiyasını vermişdir. Bu konsepsiya əsasında işlənib təklif olunmuş diaqnoz, müalicə və profilaktika üsulları xəstələrin sürətlə sağalmasına, fəsadlaşmaların azalmasına səbəb olmuşdur.

Professor S.Musayev Türkiyənin Ankara, Marmara, Ondokuz Mayıs, Qazi, Hacəttəpə, İstanbul universitetləri, Birinci Moskva Tibb Universiteti və MDB məkanına daxil olan bir çox ölkələrin ali tibb məktəbləri ilə sıx elmi əməkdaşlıq edir. O, uşaq revmatologiyası üzrə tanınmış mütəxəssis kimi respublikada bu tibbi xidmət sahəsinin daha da təkmilləşdirilməsi üçün bütün güc və biliyini sərf edir.

2006-2007-ci illərdə tibb sahəsində xidmətlərinə görə Amerika Bioqrafiya institutunun İdarə Heyətinin qərarı ilə tərəcəyi-halı, elmi, tibbi, pedaqoji və ictimai fəaliyyəti barədə məlumatlar "Tibb və sağlamlığın qorunması" sahəsi üzrə "Kim kimdir" bioqrafik toplusuna daxil edilmişdir.

Professor S.Musayev elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı daim ölkəmizin və universitetimizin ictimai həyatında da fəal çalışır. 1974-1982-ci illərdə universitet komsomol komitəsinə, 1983-1988-ci illərdə universitet partiya komitəsinə, 1994-2010-cu illərdə Universitet Həmkarlar İttifaqı Komitəsinə rəhbərlik etmiş, Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının Ali Məclisinin və Səhiyyə İşçiləri Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsinin Rəyasət heyətinin üzvü olmuşdur. Belçika, Hollandiya, Polşa, İsveçrə və Küveytdə keçirilmiş müxtəlif forumlarda nümayəndə heyətlərinin tərkibində respublikamızı təmsil etmişdir. 1984-1989-cu illərdə Bakı şəhər Nəsimi rayon Xalq Deputatları Sovetinin Deputatı olmuşdur.

Professor S.Musayev Azərbaycan Pediatriya Assosiasiyasının vitse-prezidenti, Türkdilli

ölkələrin Pediatriya Assosiasiyasının üzvüdür. Respublika Təhsil Nazirliyinin Tibb üzrə Elmi-Metodik Şurasının və Səhiyyə Nazirliyinin «Pediatriya» üzrə sertifikatı və attestasiya komissiyasının sədri olmuşdur. 2010-cu ilin oktyabr ayında Prezident İlham Əliyevin Sərəncamı ilə təsis olunmuş ATU-nun Tədris Terapevtik Klinikasının direktoru vəzifəsinə təyin olunmuş və 2016-cı il iyulun 26-dək bu vəzifədə çalışmışdır. 2020-ci il mart ayının 23-də yenidən bu Klinikanın direktoru vəzifəsinə təyin edilmişdir.

O, keçmiş SSRİ Səhiyyə və Təhsil nazirliklərinin, Respublika Səhiyyə Nazirliyinin fəxri fərmanları, "Səhiyyə əlaçısı" döş nişanı (1987), 1981-ci ildə SSRİ Ali Sovetinin Fərmanı ilə "Əməkə də fərqlənməyə görə" medalı ilə təltif olunmuşdur.

S.Musayevin xidmətləri dövlətimiz tərəfindən də yüksək qiymətləndirilmişdir. 2000-ci ildə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin Sərəncamı ilə "Əməkdar həkim", 2010-cu ildə isə "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına layiq görülmüşdür. Azərbaycan Həmkarlar İttifaqı Konfederasiyasının qərarı ilə "Həmkarlar İttifaqlarının 100 illiyi" və "Həmkarlar İttifaqında xidmətlərinə görə" medalları ilə təltif olunmuşdur.

Surxay müəllim bu illər ərzində obyektiv və nəci b insan kimi doğma kollektivin və eləcə də onu tanıyanların dərin hörmətini qazanmışdır. Tibb elminə verdiyi layiqli töhfələr, keçdiyi mənalı və şərəfli ömür yolu onu əsil ziyalı kimi tibb ictimaiyyətinin gözündə ucaltırmışdır. Övladlarına qayğıkeş ata və baba olan, xeyirxah əməlləri ilə tanınan professor Surxay Musayevə bundan sonra da möhkəm cansağlığı və yeni-yeni nailiyyətlər arzulayırıq!

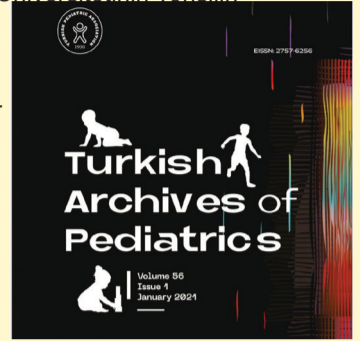
ATU-nun Tədris Terapevtik Klinikasının kollektivi

ATU-nun əməkdaşı nüfuzlu jurnalın

redaksiya heyətinə üzv seçilib

Azərbaycan Tibb Universitetinin Təhsil keyfiyyətinin təminatı və innovasiya şöbəsinin müdiri, dosent Nigar Sədiyeva Turkish Archives of Pediatrics jurnalının redaksiya heyətinə üzv seçilib.

Turkish Archives of Pediatrics jurnalı Web of Science-Emerging Sources Citation Index, PubMed, Scopus, Embase, EBSCO, Gale, CINAHL və TUBITAK ULAKBIM TR Index tərəfindən indeksləşdirilmiş beynəlxalq, elmi tibb jurnalıdır. ■

İmmunitetin möhkəmləndirilməsi üçün

su qəbul edilməsi mühüm şərtidir

Təkcə yeni növ koronavirus (COVID-19) infeksiyasına qarşı deyil, digər infeksiya xəstəliklərinə qarşı mübarizədə

immunitet sisteminin güclü olması çox əhəmiyyətli rol oynayır. İmmunitet sistemi fərdi xarakter daşısa da, onun gücləndirilməsi mümkündür. Bu sahədə mövsümü meyvələrlə qidalanmaq və gün ərzində çoxlu maye qəbul etmək əhəmiyyətli rol oynayır.

Hər kəs öz bədən çəkisini 0,5-ə vurmaqla alınan rəqəmin onun mayeyə olan tələbatını öyrənə bilər. Məsələn, çəkisi 80 kiloqram olan insan gün ərzində 4 litr maye qəbul etməlidir. Yaxşı olar ki, onun 2 litri təbii su, qalanı isə qəbul edilən duru yeməklər, içilən çay və mayelərdən ibarət olsun. Ən azı mayenin 50 faizinin təbii su olması mütləq şərtidir.

Lakin həddindən çox ifrata da varmaq olmaz, çünki su intoksikasiyası deyilən bir anlayış da var. Suyu qədərindən çox içmək ona qarşı ikrah hissi, ürəkbulanma yaradır və o yerə gəlib çıxır ki, su qəbul edilməsi tamamilə dayandırılır. Suyun yaratdığı köp, mədə-bağırsaq traktının pozulması, ishal və s. hallar olur. Ona görə də bunları nəzərə almaq lazımdır. ■

Rəmzi Əliyev: "ETS mövcud şəraitə görə tətbiq olunan ən uyğun sistemdir"

Azərbaycan Tibb Universitetində sentyabr ayından etibarən Elektron Təhsil Sistemi (ETS) tətbiq olunmağa başlayıb.

Bu sistemdə tələbələrin fəaliyyəti təhsil aldıkları müddət ərzində əvvəldən sonadək elektronlaşdırılır. Universitetin İnformasiya Sistemlərinin Təşkili və İdarəetmə Mərkəzinin rəhbəri Rəmzi Əliyev sistemin özəllikləri və mexanizmi barədə ətraflı məlumat verdi. Bildirdi ki, COVID-19 pandemiyası ilə əlaqədar olaraq universitet elektron sistemə keçməli oldu. Dərslər onlayn şəkildə tədris olunmağa başladı: "ETS-də mexanizm belədir ki, hər bir tələbə elektron qeydiyyatdan keçdikdən sonra onun haqqında məlumatlar sistemə daxil edilir. Sonra tələbə dekanlıq vasitəsi ilə qruplara otuzdurulur, qruplar isə sistem vasitəsilə fənlərə qoşulur. Tərtib olunmuş cədvəllərə uyğun olaraq müəllim də müvafiq qruplara qoşularaq onlayn dərslər keçir.

R.Əliyev ETS-də yalnız onlayn dərslərin

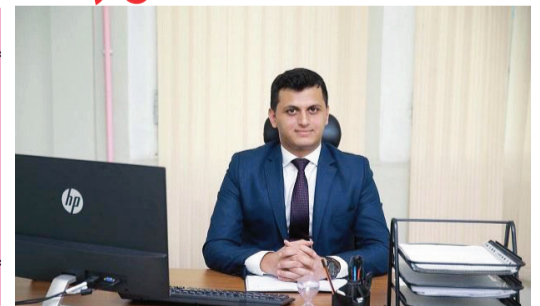
tədrisinin nəzərdə tutulmadığını və bunun mövcud şəraitə uyğun olaraq sistemə bir modul kimi daxil edildiyini diqqətimizə çatdırdı. Bu modulun pandemiya aradan qalxanaqədək tətbiq olunacağına qeyd etdi. Bizi sistemə daxil olan əlavə modullarla bağlı da məlumatlandırdı. Sistemdə davamiyyət, qiymətləndirmə, imtahan, sərbəst iş və transkript-arayış modullarının da daxil edildiyini bildirdi: "Davamiyyət modulunda tələbələrin davamiyyət jurnalı elektron şəkildədir. İmtahanlar isə bu modul vasitəsilə həyata keçirilir. Pandemiya dövründə tələbələr istənilən yerdən imtahan moduluna daxil olur və imtahan verirlər. Amma pandemiya aradan qalxandan sonra tələbələr imtahan moduluna yalnız imtahan Mərkəzinin zallarında quraşdırılmış kompüterin vasitəsilə daxil ola bilər. Qiymətləndirmə bölümündə tələbələr müəllimlərin onlara verdiyi qiymətlərlə, müvəffəqiyyət kitabçası ilə tanış ola bilərlər.

Bundan başqa sistemə kafedralar və kafedralar tərəfindən tədris olunan fənlər də daxil edilib. Fənlər isə mövzulara bölü-

Sistemin əsas üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, tələbələrin iki günə cavablandırıldığı bu sifariş bir neçə dəqiqədə cavablandırıla bilər

nüb. Mövzular bölümünə hər bir kafedraya aid olan video-mühazirələr, PDF formatında mətnlər, prezentasiyalar və s. yerləşdirilir ki, bu da tələbə üçün semestr ərzində daha əlçatan olur".

R.Əliyev tələbələrin istənilən vaxt elektron sistemdə mövzuları yükləmək və ya mövzularla tanış olmaq imkanına malik olduqlarını da bildirdi. O, tədrisin effektivliyinin artırılması istiqamətində bu sistemi mövcud şəraitə görə uyğun və uğurlu tətbiq hesab edir: "Sərbəst iş moduluna isə tələbələrin sərbəst işləri yerləşdirilir. Yəni tələbələr bu sistemə daxil olmaqla sərbəst şəkildə işlədikləri mövzuları ora yükləyə bilərlər. Müəllimlər də tələbənin

yüklədiyi mövzularla tanış olmaq imkanları əldə edir və mövzunu qiymətləndirirlər.

Sonra tələbə ona müəllim tərəfindən verilən qiymətlərlə də tanış olmaq imkanı əldə edir. Yəni tələbənin müəllim tərəfindən qiymətləndirilməsi sistem vasitəsilə elektronlaşdırılıb. Tələbələr, həmçinin, evdən transkript-arayış sifariş verə bilər. Sistemin əsas üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, tələbələrin iki günə cavablandırıldığı bu sifariş bir neçə dəqiqədə cavablandırıla bilər. Yəni transkript avtomatik sistemdən vurulur, printerdə çap edilərək imzalanıb verilir".

Qabil ABDULLAYEV

"Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə" adlı dərslər vəsaiti hazırlanıb

İnsanın özündən bəhs edən elm - antropologiya elmi ən mürəkkəb fiziki quruluşla yanaşı, bu quruluşda analogi şüuri fəaliyyəti və psixosomasiyalı aləmi olan canlıdan, bəşər övladından bəhs edən elmdir.

"Antropologiya" anlayışını elmə gətirən Aristotel olub. Dahi filosof bu termini ilk dəfə işlədərkən insanın ruhi aləmini, onun psixi fəaliyyətini nəzərdə tutub. Lakin sonralar antropologiyanın böyüyüb inkişaf etməsi üçün fədakar və qorxmaz alimlərin tədqiqatlarına ehtiyac duyulub. Artıq antropologiyada insanın cismani, eləcə də, orqanlarının quruluşunu dəqiq bilən, yəni onları təkcə təsvir edən deyil, həm də səbəb-nəticə əlaqələrini izah etmək iqtidarında olan alimlərə ehtiyac vardı. Anatomlar bu işin öhdəsindən layiqincə gələrək, müasir antropologiyanın özəyini yarada bildilər.

Sevindirici haldır ki, antropologiya haqda Azərbaycan dilində çap olunan böyük həcmli dərslər vəsaitinin müəllifi məhz anatomlardır. Bu dərslər vəsaiti "Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə" adlanır. Vəsait əməkdar elm xadimi, Rusiya Elmlər Akademiyasının akademiki, tibb elmləri doktoru, İnsan anatomiyası və tibbi terminologiya kafedrasının professoru Vaqif Şadlinski və həmin kafedranın dosenti, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Anar Abdullayev tərəfindən yazılıb. Dərslər vəsaitinin "Morfologiya" fəsilini isə tibb üzrə fəlsəfə doktoru S.Şadlinskaya yazıb.

Antropologiya fənninin müasir proqramı əsasında tərtib olunan dərslər vəsaiti ilk növbədə tələbələr üçün nəzərdə tutulub. "Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə" kitabında antropologiyanın söykəndiyi üç dayaq - antropogenez, morfologiya və etnik antropologiyasının uğurlu təhlili verilib. Alimlər ən son ədəbiyyat mənbələrindən və nəzəriyyələrdən tutmuş qədim mənbələrə qədər bütün materialların dərin analizini verib, bununla da müəllifi olduqları kitabı həm elmi-pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olanlar, həm də tələbələr üçün olduqca əhəmiyyətli ediblər. Bu vəsait özündə ən müasir elmlərin - kibernetikanın, genetikanın, paleoantropologiyasının nəticələrini birləşdirir.

Əsərdə nitqin, təfəkkürün inkişafının insan skeleti, onun kəlləsi, dik yerləş keçməsi ilə əlaqəli yüksək peşəkarlıqla vurğulanıb. Bu yazı üslubu ilə tanış olan hər bir oxucu, peşəsindən asılı olmayaraq kitabda yazılanları aydın şəkildə başa düşə bilər. Müasir ədəbiyyat materiallarının böyük əksəriyyəti ana dilimizdə ilk dəfə məhz bu dərslər vəsaitində verilib. Əsərin dili onun oxunaqlığını daha da artırır.

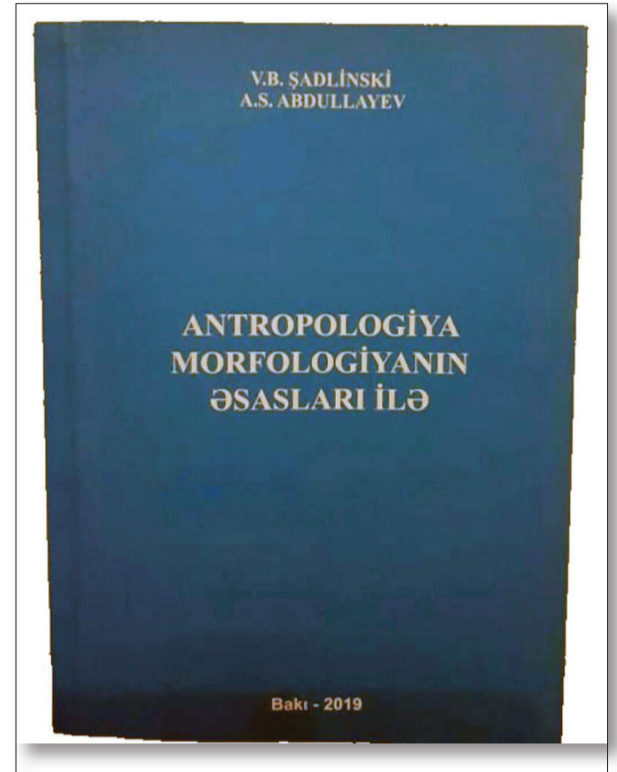
Kitabın daha bir gözəl məziyyəti - onun zəngin və çox keyfiyyətli illüstrativ materiallarıdır. Yüksək zövqlə seçilmiş, işlənmiş rəngli şəkillər dərslər vəsaitinin oxunaqlığını artırır, onun mürəkkəbliklərini sadələşdirir. Kitab olduqca mürəkkəb problemlərin təhlilinə həsr olunsa da, oxucunu yormur.

"Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə" kitabında Antropologiyanın söykəndiyi üç dayaq - antropogenez, morfologiya və etnik antropologiyasının uğurlu təhlili verilib".

Fəlsəfilə, psixologiyaya və seçilən "Antropologiya morfologiyasının əsasları ilə" vəsaiti "Giriş"dən, 6 fəsildən və Ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. "Giriş" bölməsində "müasir insan" anlayışı əsaslandırılıb. İnsan və təbiət münasibətləri yüksək ədəbi dildə təsvir edilərək insanın biliklərə sahiblənmək ehtiyacının nə qədər qədim köklərə malik olduğu göstərilib. Müəlliflər eləcə də, tarix və fəlsəfə sahələrində də yüksək peşəkarlığa malik olduqlarını nümayiş etdiriblər.

"Giriş" Aristoteldən, Demokritdən, Dekartdan, Anaxaqordan gələn postulatların təhlili ilə başlayaraq müasir döv

ədəbiyyat məlumatlarının təhlilinə qədər üzvü bir zəncir şəklində qurulub. Müəlliflər antropologiyasının inkişaf tarixini həm də tənqidi nöqtəy-nəzərdən təhlil ediblər. Burada Foqton səhv mülahizələrinin Petri tərəfindən ifşa olunması bir misal kimi olduqca yerinə düşüb. Çox maraqlıdır ki, cəmi 300 il bundan qabaq elmdə "eybəcər insan" adlı

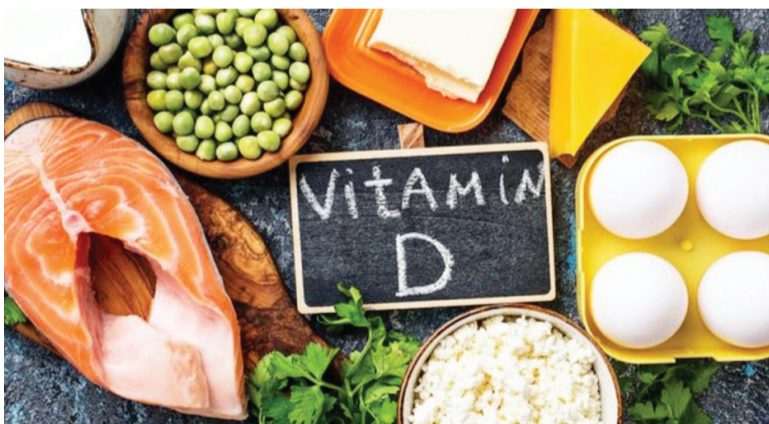
vranış sistemlərinin ardıcılığı kimi qəbul edilməli" olduğu göstərilir. "Müqayisəli morfologiya" kimi sırf elmi və konkret paraqrafı oxuyarkən, hətta antropologiyadan çox uzaq olan insanlar da problemin kökünü dərk edə bilərlər. Burada J.Küvye, C.F.Mekkel kimi böyük alimlərin klassik fikirlərindən də misallar gətirilib.

Peyvəndləmədən əvvəl və sonra orqanizmdə vitamin balansını qorumaq lazımdır

Artıq bir neçə gündür ki, yeni növ koronavirus (COVID-19) infeksiyasına qarşı vaksinasiya prosesinə başlanılıb. Vaksinasiyadan əvvəl və sonra, həmçinin sonrakı günlərdə qida rasionu hər kəsi maraqlandıran məsələlərdən biridir.

İnsan orqanizmi hər zaman immun sistemini möhkəmləndirən zülal və vitaminlərlə zəngin olmalıdır. Peyvənd vurulduqdan sonra da orqanizmdə vitamin balansını, xüsusilə də D vitaminini qorumaq çox böyük əhəmiyyət daşıyır.

Vaksinasiyaya hazırlaşanlarda xüsusi növ allergiyası və yüksək hərarəti yoxdursa, COVID-19-un aktiv dövrü deyilsə, rahat şəkildə peyvənd edə bilər bilirlər. COVID-19-a

yoluxub sağalanlar orqanizmdə D vitamininin miqdarını yüksək səviyyədə saxlamağa çalışmalıdırlar, çünki ilin bu fəslə günəşli günlərin sayı az olduğuna görə onu xaricdən qəbul etməlidirlər. Həmin vitaminlər həm də antioksidantlardır. Sink və D vitamini koronavirus zamanı müqavimətin artırılması üçün vacib elementlər hesab olunur.

Pandemiya halını alan COVID-19 virusu ilə mübarizə nə qədər çətin olsa da, xəstəliyə tam qalib gəlməyin yeganə yolu peyvənd olunmaq, orqanizmdə güclü immunitet sistemi yaratmaq və gigiyenik qaydalara əməl etməkdir. ■

Limonlu çay arıqlamağa kömək edir

Çay, insanın çəkisini artıran şirənin içkilərlə müqayisədə kalorisi olmayan yüksək keyfiyyətli içkidir. Sağlamlığa xeyri olan çay içərkən biz təkcə arıqlamırıq, həm də bir sıra üstünlüklər, o cümlədən, soyuqdəymədən və ya zökəmdən sonra bərpa olunmaq üçün üstünlüklər əldə edirik. Limon, arıqlamaq istəyənlər üçün faydalı olan S vitamini, sellüloz və bitki birləşmələri ilə zəngindir.

və metabolizm prosesini yaxşılaşdırır. Metabolizmin sürəti aktivliyi saxlamaq üçün bədənin hansı tempdə kalori yandırdığını müəyyənləşdirir. Tədqiqatlar göstərir ki, limon şirəsinin istifadəsi ümumi kalorililiyi məhdudlaşdırmaqla birlikdə piy çöküntülərini azaldır və menopauza ərafında qadınlarda insulinorezistentliyi artırır.

Adi limonlu çay hazırlamaq üsulu çox sadədir. Qaynadılan suya bir xörək qaşığı adi çay əlavə olunur və bir dəqiqəlik qaynamağa qoyulur. Daha sonra isə,

Bəzi tədqiqatlardan alınan nəticələrə görə, limonlarda həll olunan sellüloz toxluq hissini uzadır.

Orqanizmdəki toksinləri təmizləyən bu gözəl içkinin düzgün qəbulu bədənin normal fəaliyyəti üçün zəruridir. Çay qidanı enerjiyə çevirir

limon şirəsi və şəkər əlavə olunur. İçkini yaxşıca süzgəcdən keçirmək, sonra da dadına görə isti və ya soyuq içmək tövsiyə olunur. Daha effektiv nəticələr əldə etmək üçün gündə bir-iki fincan şəkərsiz limonlu çay içmək olar. ■

Uşaq və yeniyetmələr arasında sosial media asılılığı - ciddiyyə alınmayan təhlükə

Müasir dünyamızı kompüter, smartfon və internetsiz, onların sayəsində geniş istifadə edilən sosial media platformaları və tətbiqlər olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. İlk dövrlərdə əsasən insanlar arasında ünsiyyət məqsədilə yaradılan şəbəkələr artıq müxtəlif səpkili paylaşımlar, xəbər və informasiya yayımı, məhsul tanıtımı, sosial layihələr, siyasi təsir vasitələri, seçki kampaniyaları və digər məqsədlər üçün geniş istifadə edilir. Öz sürətinə, əhatə dairəsinə və bir çox funksiyaları özündə birləşdirdiyinə görə, sosial media şəbəkələri ənənəvi media vasitələri üçün də ciddi rəqibə çevriliblər.

Sosial medianın yetərincə müsbət və gündəlik həyatımız üçün yararlı funksiyaları danılmazdır. Lakin uşaq və yeniyetmələr arasında kosmik sürətlə populyarlığı artan sosial şəbəkələr özlərində kifayət qədər problem, asılılığa meyil və yetkin fərdin formalaşmasına zərər vuran əlamətlər daşıyırlar. Ötən il Almaniyada Qulluqçuların Siğorta Kassası

Asılılığı olan şəxslər yuxu pozulmasından əziyyət çəkir, ailə üzvləri və dostları ilə mütəmadi olaraq sosial mediadan istifadə davranışı ətrafında mübahisələr edir, gərginlik yaşayırlar.

(DAK) tərəfindən aparılan araşdırma nəticəsində ölkədə 12-17 yaş arasındakı yeniyetmələr arasında 100 min nəfərin sosial media asılılığından əziyyət çəkdiyi müəyyən edilmişdir. Nəinki yeniyetmələr, eləcə də yetkin insanlar arasında asılılıq meyilləri artsa da, çox insan həddən ziyadə sosial media asılılığını ya gec dərk edir, ya da bunu anlamaq və etiraf etmək istəmir.

Günümüzdə sosial media bir çoxları üçün daha mobil telefona yüklənmiş və digər insanlarla ünsiyyətdə olmağa xidmət edən tətbiq anlamına gəlir. Yeyiləcək yemək və geyiləcək paltara məhz onlayn dünya üçün xüsusi təmtəraq verilir, asudə vaxtda foto və videolar məhz sosial mediada paylaşılmaq üçün çəkilir, sosial mediadakı paylaşımlar, "qazanılan" bəyənmələr, baxış sayları,

yazılan şərhlər və təkrar paylaşımlar fərdi uğur və özünütəsdiq kimi dəyərləndirilir, bir çoxları real həyatdakı ünsiyyəti virtual həyatdakı interaksionalara qurban verirlər.

Alimlər uşaq və yeniyetmələrin sosial media asılılığından qorunması üçün ilk addımın valideynlərin özündən başlamalı olduğunu bildirirlər. Övladına müsbət örnək olan valideyn onun tezliklə bu bələdan azad olmasına və normal həyat axarına dönməsinə şərait yarada bilər.

Konkret tədbirlərə gəldikdə isə gündəlik həyatda bir sıra qaydalara əməl olunması sosial media asılılığını azalda və ya aradan qaldıra bilər. Belə ki, gecə yatarkən smartfonu yataq otağından "sürgün" etmək və onun əvəzində analoji saat vasitəsilə səhər yuxudan durmaq lazımdır.

Təbii ki, müasir dövrimizdə texnologiyanın sürətli inkişafı sayəsində dünyada baş verən hadisələr barədə anında xəbər tutmaq istəyi insana hakim kəsilir. Yoxlanmamış "fake" xəbərlərin sosial mediada "at oynatması" problemin yalnız aspektlərindən biri sayıla bilər, lakin insanların daimi ən yeni xəbərləri əldə etmək istəyi çox zaman onların gündəlik həyat axarını pozur, sosial media aludəçiliyi normal həyatın fəvqündə durur və insan psixikasına hakim kəsilə bilər. Məhz bu gedişatın qarşısını almaq üçün ilk növbədə, uşaqların hansı yaşdan etibarən sosial media şəbəkələrdən istifadəsinə icazə verilməsi müəyyən edilməli, onların şəbəkələrdə keçirdiyi vaxta ciddi nəzarət olunmalı və hansı mövzu və kontentlərin ön planda dayanmalı olduğu diqqətdə saxlanılmalıdır. ■

"Sinovac" COVID-19 virusuna qarşı illik peyvənd istehsalı gücünü 1 milyard dozaya çatdıracaq

Çinin "Sinovac Biotech" şirkəti COVID-19 virusuna qarşı peyvəndə olan yerli və xarici tələbatı ödəmək üçün illik vaksinin istehsalı gücünü 1 milyard dozaya çatdıracaq.

Bu barədə şirkətin idarə heyətinin sədri İn Veydon açıqlama verib. O, fevralda ikinci istehsal xəttinin istifadəyə verilməsi nəticəsində yeni növ koronavirusa qarşı olan "CoronaVac" peyvəndinin illik istehsal gücünü 1 milyarda çatdırmağın mümkün olacağını deyib.

İn Veydon bir neçə xarici ölkədə də "CoronaVac"ın istehsalının

təşkili istiqamətində iş aparıldığını bildirib.

Qeyd edək ki, "Sinovac" şirkətinin istehsalı olan "CoronaVac" peyvəndinin Çin, Türkiyə, İndoneziya, Braziliya, Çili və bir neçə başqa ölkədə tətbiqinə icazə verilib. Yanvarın 18-də Azərbaycanda başlayan COVID-19 virusuna qarşı vaksinasia prosesində də məhz "Sinovac"ın peyvəndindən istifadə olunur. Təsirsiz hala gətirilmiş (inaktivləşmiş) bu peyvəndin hazırlanmasında orqanizmdə ciddi xəstəliyə və ya əks-təsirə səbəb olmadan bədənin immunitet sistemini virusa məruz qoymaq üçün öldürülmüş virus hissəciklərindən istifadə olunub. ■

"Mənim qəhrəmanım sənsən: COVID-19-a qarşı mübarizə aparan uşaqlar" kitabı təqdim edilib

"Mənim qəhrəmanım sənsən: COVID-19-a qarşı mübarizə aparan uşaqlar" kitabı Dağlıq Qarabağ münafiqəsinin təsirinə məruz qalmış bölgələrdən olan 400-ə yaxın ailəyə və digər həssas qruplardan olan 80 uşağa təqdim edilib.

Kitab Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) təşəbbüsü, USAID və UNICEF-in dəstəyi ilə Azərbaycan dilində çap olunaraq Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsi tərəfindən bölgələrdə paylanılıb.

ÜST-nin Azərbaycan nümayəndəliyindən AZƏRTAC-a bildirilib ki, sözügedən kitab əsasən 6-11 yaşlı uşaqlar üçün nəzərdə tutulub. Kitabın hazırlanmasında məqsəd uşaqlara COVID-19-dan qorunmanın yollarını öyrətmək və sürətlə dəyişən reallıqda çətin emosiyaların necə idarə olunmasını izah etməkdir.

Kitabdakı hekayə uşaqlar tərəfindən çox bəyənilib. Bu, COVID-19-la bağlı tövsiyələrdən çox, onlara müəyyən qədər də olsa, gərgin mühitdən ayrılmaq imkanı yaradıb.

Qeyd edək ki, kitab Azərbaycanın Cenevrədəki BMT Bölməsi və digər təşkilatlar yanında Daimi Nümayəndəliyinin və Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının birgə təşəbbüsü ilə ÜST-nin

Azərbaycan nümayəndəliyi tərəfindən tərcümə edilib. ■

Kitabın Azərbaycan dilində tam versiyası: <https://bit.ly/2yTc4yx>.

Fevralın 1-dən tütündən imtina üzrə "Qaynar xətt" xidməti istifadəyə veriləcək

SƏHIYYƏ NAZİRLİYİ
İCTİMAİ SƏHIYYƏ VƏ İSLAHATLAR MƏRKƏZİ

TÜTÜNDƏN İMTİNA ÜZRƏ
QAYNAR XƏTT: (+994 050) 800 70 45
e-mail: qaynarxett@isim.az

Həftənin 5 günü
(şənbə və bazar günləri istisna olmaqla),
saat 10.00-14.00 zəng edin,

TİBBİ-PSIXOLOJİ TÖVSIYƏ ƏLDƏ EDİN.

Tütün dünya əhalisinin qarşısı alına bilinən əsas ölüm səbəblərindəndir. Hesablamalara görə, tütünün törətdiyi xəstəliklər nəticəsində hazırda dünyada hər il 8 milyondan artıq insan vəfat edir, onların 1 milyonu ətrafa yayılan tütün tüstüsü ilə nəfəs alan passiv tütüncəkləndir. XX əsrdə tütün epidemiyası bütün dünyada 100 milyon insanın həyatına son qoyduğu halda, XXI əsrdə tütündən 1 milyard insanın vəfat etməsi gözlənilir.

Tütündən imtina etmək istəyənlərə dəstək olmaq və onlara yardım etmək məqsədilə fevralın 1-dən Səhiyyə Nazirliyinin İctimai Səhiyyə və İslahatlar Mərkəzi tərəfindən əhali üçün tütündən imtina üzrə xüsusi "Qaynar xətt" fəaliyyətə başlayacaq.

Bu barədə nazirliyin mətbuat xidmətindən bildirilib.

Məlumatla görə, tütündən asılılığı olan və tütüncəkmədən imtina etmək istəyənlər şəxslər zəng edərək, peşəkar tibbi-psixoloji məsləhətlər alacaqlar. Tütündən imtina üzrə "Qaynar xətt": (+994 050) 800 70 45; e-mail: qaynarxett@isim.az.

Həftənin 5 günü (şənbə və bazar günləri istisna olmaqla), saat 10.00-14.00 zəng edərək, tibbi-psixoloji tövsiyə əldə etmək olar.

Unutmayaq ki, insanların əksəriyyəti siqaret çəkmir. Çəkənlərin çoxu isə bu vərdişdən imtina etmək arzusundadır – onlar siqaret çəkməni əsasən öz istəyi ilə yox, tütün məmulatlarında mövcud olan nikotindən yaranmış asılılıq səbəbindən edirlər.

Allah rəhmət eləsin!

Normal fiziologiya kafedrasının əməkdaşları kafedranın tədris hissə müdiri Aygun xanıma atası

Mirdaməd Sadiqovun

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Normal fiziologiya kafedrasının əməkdaşları kafedranın dosenti Asya xanıma həyat yoldaşı

Məcəd müəllimin

vəfatından kədərli vəziyyətini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verirlər.

Baş redaktor
ELDAR İSMAYIL

Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.
Əlyazmalar geri qaytarılmır.

Qəzet "Təbib" qəzetinin kompüter mərkəzində yığılır, səhifələnir, "Bəxtiyar-4" İKŞ-də çap olunur və universitet daxilində yayılır.

ÜNVANIMIZ:
Mərdanov qardaşları - 98^c
2-ci mərtəbə,
Tel.: 595-24-97
tabibqazeti@gmail.com

Lisensiya H - 022633
İndeks -0269
Sayı 2200